

STRATEGIK BOSHQARUV TUSHUNCHASI VA UNING TA'LIM TIZIMIDAGI MAZMUNI

Xayitmuradova Shaxrizoda Qosimjon qizi

magistrant

Oriental universiteti

e-mail: shahnozawork@gmail.com

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada zamonaviy oliy ta'lim tizimida strategik boshqaruvning nazariy-metodologik asoslari yoritilgan. Strategik boshqaruv ta'lim muassasasining uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlovchi, resurslardan samarali foydalanish, ta'lim sifatini oshirish hamda tashqi muhit o'zgarishlariga moslashishni nazarda tutuvchi kompleks boshqaruv mexanizmi sifatida talqin etilgan. Maqolada strategik boshqaruvning akademik, tashkiliy, moliyaviy va innovatsion jarayonlarni yagona tizim asosida integratsiyalashdagi o'rni ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish, rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va innovatsion ta'lim muhitini shakllantirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.*

***Kalit so'zlar:** strategik boshqaruv, oliy ta'lim, ta'lim muassasasi, boshqaruv samaradorligi, sifat menejmenti, innovatsion ta'lim muhiti, KPI, raqamli monitoring, strategik rejalashtirish, ta'lim siyosati, rivojlanish strategiyasi, boshqaruv tizimi.*

***Abstract.** This article discusses the theoretical and methodological foundations of strategic management in the modern higher education system. Strategic management is interpreted as a comprehensive management mechanism aimed at ensuring the long-term development of educational institutions, the efficient use of resources, the improvement of education quality, and adaptation to changes in the external environment. The article highlights the role of strategic management in integrating academic, organizational, financial, and innovative processes within a unified system. The research findings have practical significance for improving management efficiency in higher educational institutions, developing development strategies, and creating an innovative educational environment.*

***Keywords:** strategic management, higher education, educational institution, management efficiency, quality management, innovative educational environment, KPI, digital monitoring, strategic planning, educational policy, development strategy, management system.*

Strategik boshqaruv zamonaviy menejment nazariyasida tashkilotning uzoq muddatli maqsadlari, resurs salohiyati, raqobat muhitidagi o'rni va manfaatdor tomonlar ehtiyojlarini uyg'unlashtiruvchi kompleks boshqaruv tizimi sifatida talqin
(15th international scientific and practical conference)

etiladi. Oddiy rejalashtirishdan farqli ravishda strategik boshqaruv faqat kelajak rejalarini yozish emas, balki ularni tashkiliy tuzilma, moliyaviy resurslar, inson kapitali, sifat mezonlari va natijalarni baholash tizimi bilan bog‘lashni nazarda tutadi.

Ta’lim tizimida strategik boshqaruvning mazmuni yanada murakkabdir. Chunki ta’lim muassasasi tijorat tashkilotidan farqli ravishda nafaqat iqtisodiy natija, balki ijtimoiy natija, inson kapitalining rivojlanishi, ta’lim sifati, ilmiy salohiyat, tarbiyaviy muhit, bitiruvchilar raqobatbardoshligi va jamiyat oldidagi mas’uliyat kabi ko‘rsatkichlar bilan baholanadi. Shu jihatdan strategik boshqaruv ta’lim muassasasining akademik, ma’muriy, moliyaviy, innovatsion va ijtimoiy faoliyatini yagona tizimga soladi.

Strategiya tushunchasi “maqsad – resurs – harakat – natija” zanjiri orqali izohlanadi. Maqsad aniq bo‘lmasa, resurslar tarqoq sarflanadi; resurslar baholanmasa, harakatlar real imkoniyatdan uzilib qoladi; harakatlar monitoring qilinmasa, natija tasodifiy bo‘ladi. Demak, strategik boshqaruvning asosiy vazifasi ta’lim muassasasining har bir bo‘g‘inini umumiy maqsadga xizmat qildiradigan boshqaruv tartibini yaratishdir.

Klassik menejment nazariyasida strategik boshqaruv tashqi muhitni tahlil qilish, ichki salohiyatni baholash, ustuvor yo‘nalishlarni tanlash, strategiyani amalga oshirish va natijalarni nazorat qilish bosqichlaridan iborat. Ta’lim muassasasida bu bosqichlar ta’lim dasturlarining dolzarbligi, professor-o‘qituvchilar malakasi, talabalarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari, ilmiy-tadqiqot faoliyati, xalqaro hamkorlik, bitiruvchilar bandligi va ish beruvchilar bilan aloqalar orqali ifodalanadi.

Ta’lim muassasalarida strategik boshqaruvning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan rahbarlarning strategik tafakkuri bilan bog‘liq. Strategik tafakkur mavjud holatni faqat hisobot darajasida emas, balki kelajakdagi imkoniyat va xavflar nuqtayi nazaridan ko‘rishni talab qiladi. Bunday yondashuvda rahbar muammoni kechiktirib hal qiluvchi emas, balki oldindan ko‘ra oluvchi, resurslarni muvofiqlashtiruvchi va jamoani umumiy maqsad sari safarbar etuvchi subyekt sifatida maydonga chiqadi.

Strategik boshqaruvning muhim belgilaridan biri – tanlovdir. Har bir ta’lim muassasasi barcha yo‘nalishlarda bir vaqtning o‘zida maksimal natijaga erisha olmaydi. Shu sababli ustuvor yo‘nalishlarni aniqlash, resurslarni eng muhim natijalarga yo‘naltirish, kam samarali faoliyatlarni qayta ko‘rib chiqish va natijador loyihalarni qo‘llab-quvvatlash strategik boshqaruvning amaliy mazmunini tashkil etadi.

Jadval 1
Oddiy boshqaruv va strategik boshqaruvning farqli jihatlari

Oddiy boshqaruv	Strategik boshqaruv
Joriy topshiriqlarni bajarishga yo‘naltiriladi	Uzoq muddatli rivojlanish maqsadlariga yo‘naltiriladi
Hisobot va ijro intizomi ustuvor bo‘ladi	Natija, sifat, ta‘sir va barqarorlik ustuvor bo‘ladi
Bo‘limlar alohida ishlaydi	Bo‘limlar yagona strategik maqsad atrofida integratsiyalashadi
Muammo yuzaga kelgandan keyin reaksiya bildiriladi	Xatarlar oldindan prognoz qilinadi va profilaktika qilinadi
Ma‘lumotlar ko‘proq qo‘lda yig‘iladi	Raqamli monitoring va KPI asosida tahlil qilinadi

Ta‘lim muassasalarida strategik boshqaruvni samarali tashkil etish uchun bir nechta metodologik yondashuv muhim ahamiyatga ega. Birinchi yondashuv – tizimli yondashuv. Unga ko‘ra ta‘lim muassasasi alohida bo‘limlar majmuasi emas, balki o‘zaro bog‘liq jarayonlar tizimidir. Masalan, o‘quv reja sifati professor-o‘qituvchilar salohiyati, ish beruvchilar talabi, moddiy-texnik baza, talaba motivatsiyasi va baholash tizimi bilan chambarchas bog‘liq.

Ikkinchi yondashuv – natijaga yo‘naltirilgan boshqaruv. Bu yondashuvda bajarilgan ishlar hajmi emas, balki ularning real natijasi baholanadi. Ta‘lim muassasasi ko‘p tadbir o‘tkazishi mumkin, ammo ular bitiruvchining kasbiy kompetensiyasi, ishga joylashish imkoniyati yoki ta‘lim sifati ko‘rsatkichiga ta‘sir qilmasa, strategik natija past bo‘lib qoladi. Shuning uchun strategik boshqaruvda har bir tashabbus aniq indikator bilan bog‘lanishi lozim.

Uchinchi yondashuv — manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik yondashuvi. Ta‘lim muassasasi faqat ichki akademik jarayonlar bilan cheklanib qolmaydi. U talabalar, ota-onalar, ish beruvchilar, davlat organlari, mahalla, xalqaro hamkorlar va bitiruvchilar bilan faol aloqada bo‘ladi. Strategik boshqaruv shu manfaatdor tomonlarning ehtiyoj va takliflarini inobatga olgan holda shakllantirilganda ta‘lim muassasasi jamiyat talablariga moslashadi.

To‘rtinchi yondashuv – sifat menejmenti yondashuvi. Bu yondashuv ta‘lim jarayonining har bir bosqichida sifatni rejalashtirish, ta‘minlash, baholash va yaxshilashni nazarda tutadi. Sifat menejmenti strategik boshqaruvning operatsion asosi bo‘lib, reja va natija o‘rtasida uzluksiz teskari aloqa yaratadi.

Strategik boshqaruv sikli

Chizma. Strategik boshqaruv sikli (muallif ishlanmasi).¹

Manba: muallif tomonidan strategik boshqaruv, SMART va KPIga oid elektron taqdimot materiallari asosida ishlab chiqildi.

Chizmadan ko‘rinadiki, strategik boshqaruv bir martalik reja emas, balki tahlil, rejalashtirish, ijro, monitoring va tuzatish qarorlaridan iborat uzluksiz boshqaruv siklidir. Ayniqsa, KPI va teskari aloqa mexanizmi strategiyaning amaliy natijaga aylanishida markaziy o‘rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PQ-4391-son qarori “Oliy va o‘rta maxsus ta’lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. Lex.uz.
2. Umarova, X. (2024). Oliy ta’lim muassasalarida strategik boshqaruv tizimining o‘ziga xos xususiyatlari va natijalari. *Green Economy and Development*, 2(4).
3. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels: EURASHE, ENQA, ESU, EUA.
4. OECD. (2024). *Education Policy Outlook 2024: Reshaping Teaching into a Thriving Profession from ABCs to AI*. Paris: OECD Publishing.
5. Гулноз Камоловна Баходирова. Олий таълим муассасаларида ўқитувчи фаолиятини баҳолаш мезонлари хусусида. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*. 2022/11/14. 120b

¹ A. Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o‘rgatish milliy-tadqiqot instituti. Ta’lim muassasasini boshqarishning ilmiy asoslari va strategiyasi: elektron taqdimot materiallari.

(15th international scientific and practical conference)